

Remissvar avseende vissa rättsliga frågor om vårdintyg

Socialstyrelsens dnr 28397/2019

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har beretts tillfälle att redovisa sin uppfattning avseende Socialstyrelsens remiss avseende vissa rättsliga frågor om vårdintyg.

Frågeställning

- Socialstyrelsen ställer i remissen frågan om det finns ett rättsligt utrymme för den legitimerade läkaren som ska utföra den särskilda läkarundersökningen att ha andra kontaktsätt med intygspersonen än närvaro i samma fysiska rum, såsom kontakt genom teknisk utrustning för bild- och ljudöverföring.

Bakgrunden till frågeställningen är att Socialstyrelsen utreder på vilket sätt den legitimerade läkaren enligt gällande rätt kan ha kontakt med intygspersonen vid undersökningen för vårdintyg. Det inom ramen för en översyn av de formulär som hör till Socialstyrelsens föreskrifter (HSL-FS 2018:54) om att utfärda intyg i hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen anger att de för att ge stöd till verksamheterna om vilka kontaktsätt som är möjliga vill inkludera kontaktsätt i formulären. Om det rättsliga utrymmet finns ska Socialstyrelsen även utreda om det är i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet att ha andra kontaktsätt med intygspersonen är närvaro i samma fysiska rum samt vad det skulle kunna få för konsekvenser.

Angående det rättsliga utrymmet

IVO avser inte att upprepa den redovisning som Socialstyrelsen gör av den rättsliga regleringen men vill dock särskilt framhålla vissa delar eller lyfta följande utöver remissens redovisning.

Inom IVO:s arbete med tillsyn av tvångsvård har det inte framkommit uppgifter om ärenden i tillsynen gällande videoassisterad läkarundersökning för vårdintyg. Av detta framgår att det inte finns någon tydlig erfarenhet av att frågan om kontaktsätt för vårdintyg prövats i IVO:s tillsynsärenden.

Av de aktuella bestämmelserna angående utfärdande av vårdintyg framgår att dessa ska grundas på en särskild läkarundersökning. En särskild läkarundersökning definieras inte i lag. En definition av vad som avses återges i remissen från Socialstyrelsen och kommer från

förarbetet till aktuella lagstiftningar. Där anges att ”Vårdintyg får utfärdas endast i anslutning till personlig undersökning av den som intyget avser.”¹.

Enligt svensk rättstradition har man en långtgående bundenhet till förarbetsuttalanden. Det innebär dock inte att man är bunden av dessa. Men om man frångår ett förarbetsuttalande bör detta göras i rättstillämpningen där domstolarna har bättre förutsättningar att komma fram till lämpliga avgöranden i de enskilda fallen. Det särskilt i fall då förarbetena blivit föråldrade eller behöver anpassas till ändrade samhällsförhållanden.²

Av förarbetet till aktuell lagstiftning framgår att lagstiftaren med den s.k. tvåläkarprövningen ansett det vitalt att dessa båda prövningar ligger nära varandra i tiden så att prövningen därmed sker på väsentligen identiska förhållanden. Därför begränsades vårdintygets giltighetstid till fyra dagar och att intagningsfrågan ska avgöras inom 24 timmar från patientens ankomst till vårdinrättningen.³

Det framgår också att denna tvåläkarbedömning ska vara självständiga bedömningar var för sig. Den första läkarbedömningen avser om det föreligger sannolika skäl för att förutsättningarna för sluten psykiatrisk tvångsvård av patienten är uppfyllda och vårdintyg utfärdas, 4 § 1 st. lag (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, LPT, och 5 § lag (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, LRV. Den andra läkarbedömningen om förutsättningar för intagning enligt 3 § LPT och 4 § LRV föreligger.

Till stöd för att med en särskild läkarundersökning avses en personlig undersökning kan skrivningen i 4 § 2 st. LPT (se även 5 § LRV) anföras om att ifall undersökningen inte kan utföras med patientens samtycke, får patienten tas om hand för undersökning. Detta förstärks i 47 § 2 st. p.1 LPT och 27 § LRV om att en läkare för att denne ska kunna genomföra en undersökning för vårdintyg får begära biträde av polismyndigheten, dvs. polishandräckning.

I SOU 2012:17 resonerar man kring användning av utrustning för överföring av bild- och ljudupptagning i samband med utfärdande av vårdintyg då fråga uppkommit om en sådan undersökning med nödvändighet alltid måste ske genom att läkaren och patienten fysiskt träffar varandra. Utredningen angav att utfärdandet av vårdintyg alltid ska grundas på en personlig undersökning av patienten. Samt att frågan rymmer flera aspekter av stor principiell betydelse. Bl.a. om att värdera hur patienterna kan tänkas uppleva ett sådant tillvägagångssätt och hur det kan påverka deras tillit till hälso- och sjukvården så angavs behov av en analys av om det är möjligt att upprätthålla en god kvalitet i undersökningen. Utredningen menade att det är tydligt att frågan behöver bli föremål för en analys av dessa och flera andra frågor innan det är möjligt att ta ställning till om en sådan metod bör tillåtas eller inte.⁴

¹ Prop. 1990/91:58, s. 104.

² ”Praktisk juridisk metod” av Bert Lehrberg, 5 u, 2006, s. 133 f.

³ Prop. 1990/91:58, s. 111

⁴ SOU 2012:17, s. 386 f.

IVO:s synpunkter

IVO noterar att förarbetsuttalandet som närmast definierar en särskild läkarundersökning uttrycker sig exkluderande avseende andra kontaktsätt än personlig undersökning av den som intyget avser. Det har inte framkommit annat än att med en personlig undersökning avses en undersökning vid ett fysiskt möte.

IVO ställer sig tveksamma till om en tvåläkarbedömning kan göras på identiska förhållanden om undersökningen för vårdintyg skulle genomföras på annat sätt än beslutet om intagning. Av 6 b § LPT framgår att beslut om intagning måste tas senast 24 timmar efter patientens ankomst till vårdinrättningen. Således en form av presumtion om att undersökning ska ske på vårdinrättning. Liksom att möjligheten till polishandräckning för vårdintyg förstärker tolkningen av att vårdintyg ska grundas på en personlig undersökning som inkluderar ett fysiskt möte.

IVO vill slutligen framhålla att även om det skett en väsentlig utveckling av möjligheter till kontaktsätt och samhällsförhållandena på så vis ändrats, så finns det i denna fråga starka rättssäkerhetsintressen som behöver beaktas. En försiktighet bör därför råda för att tillämpa en för extensiv tolkning av möjligheterna till kontaktsätt utan tydligt stöd i lag.

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschefen Patric Winther. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Patrick Barringer och chefsjuristen Linda Almqvist deltagit. Juristen Anna Hellgren Westerlund har varit föredragande.

Patric Winther

Anna Hellgren Westerlund